

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Кафедра земельного та аграрного права

Кафедра екологічного права

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО, ЗЕМЕЛЬНОГО ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Матеріали круглого столу,
присвяченого 100-річчю від дня
народження доктора юридичних наук,
професора, члена-кореспондента
НАПрН України Шелестова В. С.

(м. Харків, 22 лютого 2024 р.)

За загальною редакцією професора *А. П. Гетьмана*

Харків
«Право»
2024

2. Hetman A. P., Shulha M. V., Stativka A. M. (2012). *Pravove rehuliuвання ekolohichnykh, ahrarynykh ta zemelnykh vidnosyn v Ukraini: suchasnyi stan i napriamy vdoskonalennia*. Kharkiv: Pravo.

3. Lisova T. V. (2007). Upravlinnia v haluzi vykorystannia y okhorony zemel: problemy sohodennia. Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia, 13, 112–117.

4. Kulynych P. F. (2005). Derzhavna reiestratsiia prav na zemelnu nerukhomist ta zemelnyi kadastr: poniattia, spivvidnoshennia ta pravovi zasady. Yurydychnyi zhurnal, 11 (41), 35–42.

5. Tretiak A. (2011). Ukrainski paradoksy i problemy rozvytku derzhavnoho zemelnogo kadastru. Natsionalna bezpeka i oborona, 6, 52–55.

Шевчук Лариса Миколаївна

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри цивільно-правових дисциплін
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЇ РЕФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Екосистемний підхід до регулювання національної сфери публічних закупівель, як перспективна концепція розвитку системи закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад, почав реалізовуватися у вітчизняному правовому полі порівняно нещодавно. Першою комплексною, системною спробою упровадити цей підхід у профільне законодавство стало прийняття 19.09.2019 нової редакції Закону України «Про публічні закупівлі» (далі – Закон) [1].

У науковій літературі екосистемний підхід називають фундаментальною основою новітньої концепції сталого розвитку, тобто такого розвитку, який відповідає потребам нинішнього покоління, не позбавляючи майбутні покоління можливості задовольняти свої потреби, і котрий враховує економічний, соціальний та екологічний фактори [2, с. 22]. Намагання досягнути саме такого збалансування усіх трьох названих складових чітко прослідковується у вказаній редакції Закону.

Так, крім власне економічної складової, яка завжди була присутня при організації та здійсненні закупівель (що прямо впливає із принципу максимальної економії, ефективності та пропорційності, закріпленого у п. 2 ч. 1 ст. 5 Закону [1]), а також елементів соціальних факторів (наприклад, серед критеріїв оцінки тендерних пропозицій / пропозицій вказується застосування заходів соціального захисту, які пов'язані із предметом закупівлі (п. 3 ч. 3 ст. 29 Закону [1])), наявна й низка норм еколого-правового характеру. В числі останніх варто назвати такі, як: надання можливості замовникам встановлювати в тендерній документації вимоги до якісних (у тому числі екологічних) характеристик товарів, робіт і послуг, які закуповуються, а також закріплення їх права вимагати від учасників підтвердження того, що пропоновані ними товари, послуги чи роботи за своїми екологічними чи іншими характеристиками відповідають вимогам, установленим у тендерній документації. Також новим для української закупівельної сфери стало запровадження вартості життєвого циклу як одного із можливих критеріїв оцінки тендерних пропозицій / пропозицій учасників.

Слід зауважити, що основний масив еколого-правових положень аналізованого Закону – значною мірою результат задекларованої в його преамбулі мети адаптувати законодавство України *acquis* Європейського Союзу на виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [3]. Ці положення Закону були спрямовані на послідовне наближення законодавства України до *acquis* ЄС у сфері закупівель, як це визначено у Главі 8 «Державні закупівлі» Угоди про асоціацію [3], якою, наприклад, передбачено, що «... Сторони визнають важливість якнайповнішого врахування економічних, соціальних та екологічних інтересів не тільки свого відповідного населення, а й прийдешніх поколінь...» (ст. 289), «Сторони співробітничать з метою сприяння обґрунтованому і раціональному використанню природних ресурсів відповідно до цілей сталого розвитку...» (ст. 292), «Сторони докладають зусиль для сприяння і заохочення торгівлі та прямих іноземних інвестицій в екологічно чисті товари, послуги й технології, використання збалансованих джерел відновлюваної енергії та енергозберігаючих продуктів і послуг, а також екологічне маркування товарів...» (ст. 293), «Жодна Сторона не повинна послаблювати або знижувати рівень охорони навколишнього середовища ..., передбачений в її законодавстві...» (ст. 296), «Сторони розвивають і зміцнюють спів-

робітництво з питань охорони навколишнього середовища й таким чином сприяють реалізації довгострокових цілей сталого розвитку і зеленої економіки ... » (ст. 360) тощо.

Неухильність та послідовність процесу наближення національної нормативно-правової бази у сфері публічних закупівель в частині її еколого-правового спрямування до *acquis* ЄС чітко прослідковувалися й у Стратегії реформування системи публічних закупівель («дорожньої карти»), схваленій розпорядженням КМ України від 24.02.2016 № 175-р, яка охоплювала період до 31.12.2022 та включала основні напрями розвитку і вдосконалення системи публічних закупівель упродовж п'яти етапів реформи. Серед основних положень екологічного характеру в цьому документі передбачалося встановлення стандартів підтвердження якості продукції, робіт та послуг, методів управління господарською діяльністю, критеріїв екологічного виробництва тощо (статті 57, 58, 62 Директиви 2014/24/ЄС), а також проведення адаптації до положень Директив 2014/24/ЄС щодо: умов інтеграції соціальних та екологічних стандартів та вимог до виконавців контрактів або до продукції, що закуповується для державних потреб, як характеристик та елементів оцінки пропозицій у процедурах закупівлі (статті 74 і 77 Директиви 2014/24/ЄС); стандартів підтвердження якості продукції та міжнародних стандартів маркування продукції; вимог та методів визначення вартості закуплених товарів, робіт та послуг з розрахунку їх повного життєвого циклу та додаткових витрат на екологічні, соціальні та технологічні наслідки використання відповідної продукції (статті 31, 68, 78–82 Директиви 2014/24/ЄС) [4].

Практично всі заплановані у рамках Стратегії реформування системи публічних закупівель («дорожньої карти») заходи еколого-правового спрямування були реалізовані 19.09.2019 у новій редакції Закону України «Про публічні закупівлі».

Подальші реформування та розвиток вітчизняної системи публічних закупівель, як видається, повинні були б здійснюватися відповідно до існуючих екологічних пріоритетів з метою вирішення низки наявних проблем у сфері збереження й охорони довкілля, раціонального і збалансованого природокористування, а також забезпечення сприятливого для життя та здоров'я людини навколишнього природного середовища, які суттєво загострилися у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ в Україну в 2022 році.

Однак у Стратегії реформування системи публічних закупівель на 2024–2026 роки, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.02.2024 № 76-р, як важливому профільному програмному документі практично не передбачено положень еколого-правового характеру стосовно організації та здійснення закупівель. Єдина норма, закріплена в цьому акті, лише в загальному окреслює перспективи застосування нецінових критеріїв оцінки тендерних пропозицій. До останніх, крім іншого, в силу положень ч. 3 ст. 29 Закону належать вартість життєвого циклу і застосування заходів охорони навколишнього середовища та/або соціального захисту, які пов'язані із предметом закупівлі [1]. Зокрема, у Стратегії реформування системи публічних закупівель на 2024–2026 роки закріплено, що «Законодавство у сфері публічних закупівель має визначати можливості та способи широкого застосування нецінових критеріїв оцінки тендерних пропозицій, виключення обмеження максимального відсотка нецінового критерію, що дасть змогу більш ефективно проводити публічні закупівлі технологічно складних предметів закупівлі, які не можуть бути порівняні та оцінені виключно за критерієм найнижчої ціни» [5].

Такий підхід з боку нормотворця видається не достатньо обґрунтованим з огляду на низку чинників. По-перше, як констатується в самій Стратегії реформування системи публічних закупівель на 2024–2026 роки, внаслідок повномасштабної збройної агресії РФ не всі передбачені заходи були здійснені до 2022 року, у зв'язку з чим новий документ містить частину заходів, що не були здійснені. По-друге, хоча реалізація Стратегії 2016–2022 років значною мірою наблизила законодавство України до директив ЄС стосовно закупівель, однак необхідність подальшої гармонізації вітчизняної нормативно-правової бази в аналізованій сфері з *acquis* ЄС залишається й ще більше актуалізується зважаючи на наданий нашій державі статус кандидата на членство в Європейському Союзі й перспективи набуття нею повноцінного членства. По-третє, екосистемний підхід до регулювання національної сфери публічних закупівель повинен бути реалізований в процесі воєнного й повоєнного розвитку та відбудови України (у тому числі із залученням іноземних партнерів та інвестицій), оскільки це відповідає кращим європейським і міжнародним практикам та є свідченням цивілізованості країни та її послідовного руху на шляху досягнення загально визначених цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 13.02.2024).
2. Суєтнов Є. П. Екосистемний підхід як основа Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат. *Екологічне право*. 2020. Вип. 2. С. 21–26. URL: <http://www.ecolaw.idpnan.kyiv.ua/archive/2020/2/5.pdf> (дата звернення: 12.02.2024).
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 12.02.2024).
4. Стратегія реформування системи публічних закупівель («дорожня карта»), схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 175-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.02.2024).
5. Стратегія реформування системи публічних закупівель на 2024–2026 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.02.2024 № 76-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.02.2024).

Шомпол Олена Анатоліївна

кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри екологічного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ПЕРСПЕКТИВИ ГАРАНТУВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ

В умовах дії правового режиму воєнного стану, оголошеного 24 лютого 2022 року після повномасштабного збройного та підступного вторгнення рф, країни-агресорки, що спричинило заподіяння безпрецедентної за обсягом і наслідками екологічної шкоди довкіллю України, проблеми гарантування права громадян України на безпечне для життя та здоров'я довкілля набувають виняткової актуальності. Відповідно до ст. 64 Конституції України [1] окремі обмеження конституційних прав